

„За първи път показваме на едно място толкова много находки, свързани с предпазното тракийско въоръжение – брони, шлемове, нагръдници, наколенници. Успяхме да съберем всичко налично в България и да привлечем находки от два румънски музея – казва директорът на Националния археологически институт с музей при БАН доц. д-р Христо Попов при откриването на изложбата „Доспехите на тракийските воители“. – Тракийските воители са известни в миналото със своите умения, както и с добротата си въоръжение. А идеята да се покаже този интригуващ исторически материал, е отпреди няколко години.“

Снимка: Национален археологически музей

Нагръдникът яка от могилата Мал-тепе при с. Мезек, общ. Свиленград, е най-представителният параден нагръдник, открит досега

Доспехите на тракийските воители

Националният археологически музей показва уникална колекция

Като богатство на представения материал и формат изложбата е рядкост и в световен мащаб, подчертава директорът на НАИМ. Представени са над 120 експоната, показващи многообразието и майсторството при изработването на едни от най-интересните предмети на тракийското въоръжение. В експозицията има и гробни комплекси с пълно въоръжение на тракийски воители. Предметите носят информация за военното дело на траките и за погребалните обреди на техния аристократичен елит. Артефактите демонстрират технологичното и ювелирно майсторство, отразяват вярванията, митологичните представи и естетическите възприятия и предпочитания на тракийското общество.

Експозицията „Доспехите на тракийските воители“ е съвместна инициатива на СУ „Св. Кл. Охридски“ и НАИМ при БАН за комплексно изследване на тракийското защитно въоръжение с цел анализ и оценка на развитието на военното дело в Древна Тракия. Ръководител на изследванията е дългогодишният университетски преподавател проф. Тотко Стоянов. Проектът изследва основните процеси и механизми във възприемането на външни форми на гръцкото въоръжение, на развитието на типологията и технологията на този тип артефакти не само в Тракия, но и в класическия свят. В исторически план, резултатите от проекта имат пряко отношение към

проблемите на политическата история на Тракия от втората половина на I хил. пр.Хр.

и развитието на основните държавни формации на одрисите на юг и на гетите на север от Хемус. Проф. Стоянов подчертава, че са малко музеите, които могат да предложат такъв тематичен набор от артефакти. Изложбата дава богата информация и за специалистите, и за широката публика.

Сред най-интересните експонати са шлем от халкидски тип, открит при могилата Мал-юк край с. Руец (бивше Юруклер), общ. Търговище. Той е от края на VI – първа четвърт на V в. пр.Хр. Могилата Мал-юк при с. Руец е разкопана преди повече от 100 години първо от иманяри. Проучвана е след техните набези. В нея е разкрита градена гробница

с релефна украса, оцветена в червено. Смята се, че голяма част от инвентара на гробницата е откраднат. Местните власти изземват от иманярите част от артефактите, сред които са шлем, броня, меч, копие, юзда и бронзови банкетни съдове, които са предадени в Националния археологически музей. Шлемът е лят и дооформен с коваче, с релефна украса с готови печати за някои детайли. Отвътре е имал кожена подплата. За това свидетелстват нитовете и сребърните пластинки. Изработен е от бронз и сребро. Очевидно гробницата е принадлежала на тракийски аристократ.

Друг шлем от халкидски тип (трако-халкидски вариант) е открит при дълбока оран, западно от с. Юделник, общ. Сливко поле, обл. Русе, и е от IV в. пр. Хр. заедно с още няколко шлема от същия тип. Такива колективни находки без данни за гроб или селище в близост са рядкост. Съществува тракийски ритуал, в който воители правят приношение на божествата на войната и закопават в яма част от своето въоръжение. Това е едно от предположенията на археолозите за намирането на голям брой военни атрибути, заровени в земята. Шлемът е бил отрязан с един удар отзад и закръпен, за да се ползва отново. Античният майстор е изрязал част от увредения участък, припоил е подходяща пластинка и я укрепил с нитчета. По този и останалите шлемове има и много вдълбнатини от удари, които не са увредили цялостната им форма и затова не са били поправяни. Изследванията показват, че един шлем се е носел от различни хора в рамките на до 100 години.

Интересни са и ризница и шлем от първата половина на IV век пр.Хр., открити в богат гроб,

проучен в Голямата могила между с. Маломирово, общ. Елхово, и с. Златиница, общ. Болярово, област Ямбол. Предметите са намерени в един от най-богатите гробни комплекси през 2005 г. заедно със сребърен наколенник, махайра и конски амуниции. Принадлежали са на аристократ от много висок ранг. Видът на въоръжението, юздите и погребалните до гроба два коня показват, че собственикът му е бил конник от тежка кавалерия. Белег за това е сребърният наколенник с позлатена украса с митологични мотиви. Ризницата е реставрирана от Георги Илиев – дългогодишен реставратор на Ямболския музей, като процесът е отнел две години. Изработена е от многобройни малки железни пластини, защити върху кожа, което я прави много гъвкава и ефективна, но същевременно лека и удобна.

„Това е много важно, защото по това време доспехите на един тракийски воин са тежали около 40 кг, което никак не е малко – коментира проф. Тотко Стоянов. – Това включва шлем, броня, наколенници, щит, меч, копие и др. Изисквала се е много добра физическа подготовка, за да могат да се носят тези доспехи. Тенденцията е била да се търсят начини за олекотяване на всички елементи на въоръжението.“

Нагръдникът – яка от могилата Мал-тепе (Иманярската могила) при с. Мезек, общ. Свиленград, е от последната третина на IV в. пр.Хр. Това е най-представителният параден нагръдник за Тракия и за Македония. Той пази шията и горната част на гърдите. Изработен е от сребърна пластинка с позлата и с украса, поставена върху железна пластинка, която защитава воителя. Това подсказва, че не е бил само параден нагръдник, но се е използвал и в битки. При-

надлежал е на аристократ от най-висш ранг и хора от най-близкото му обкръжение.

Наколенникът от Могиланската могила край Враца е с позлатени релефни животински изображения и орнаменти.

Подобни парадни наколенници са изключително редки

и се откриват в земите, обитавани някога от тракийските племена. Известни са само три гробни комплекса, където са намерени такива артефакти – от Враца, Аджигьол и Златиница. Наколенникът от Враца е най-добре запазен и най-богато украсеният представител на вида си. Извършена му е нова реставрация в лабораторията на НАИМ във връзка с изложбата, посветена на тракийската култура в Лувъра, Франция.

Шлем и наколенници от Аджигьол, Тулча, Румъния от IV в. пр. Хр. са открити в каменна гробница, най-вероятно на местен династ. Това са парадният му шлем и наколенници. Те са положени като знак за ранга на погребания. Предполага се, че са изработени от тракийски майстори, които познават символиката на елементите, вплетени в украсата на предметите, и имат уменията да ги претворят върху метала.

Друг акцент в изложбата е меч с ножница от Голямата Косматка – първа четвърт на III в. пр. Хр. Вероятно е принадлежал на Севт III – владетел на Одриското царство от ранноелинистическата епоха. Дълг е 61 сантиметра. Дръжката му е оформена като глава на грифон, а многопластовото острие е изработено от желязо. Може да е бил използван предимно като парадно оръжие. Той е

един от най-добрите екземпляри, известни досега от античния свят. Оръжието е намерено от екипа на д-р Георги Китов при разкопки в могилата Голямата Косматка, където е разположена гробницата на тракийския цар.

Сред артефактите е щит от гробница на военен командир от гарнизона на стратегическа крепост на връх Вишеград в Сакар планина. Гробът е от средата на IV в. пр.Хр. Това е хоплитски щит с диаметър 98 см. Реконструиран е от оригиналните метални елементи върху основа от полимер. Тежи 6 – 7 килограма. Тялото на щита е било изработено от дърво и облицовано с кожа и метал. Държи се с лявата ръка. Воиниците са се подреждали един до друг. Щитът на всеки от тях на практика е покривал тялото на съседния воиник отляво. Само най-крайният воин отляво на редицата оставал почти открит. Затова формирането е трябвало да бъде пазено от кавалерия или други части. Този щит засега е единствен от Тракия.

Изложбата „Доспехите на тракийските воители“ е осъществена с подкрепата на Министерство на културата, като 21 български и два румънски музея предоставят находки от своите фондове. Това са Националният исторически музей, Националният военноисторически музей, регионалните исторически музеи в Благоевград, Варна, Велико Търново, Враца, Кюстендил, Ловеч, Русе, Силистра, Сливко, Смолян, Търговище и Шумен, Регионалният археологически музей в Пловдив, историческите музеи в Асеновград, Гоце Делчев, Исперих и Нова Загора, музеят „Искра“ Казанлък, Националният исторически музей на Румъния и Музеят за история и археология в Тулча. Изложбата ще бъде отворена за посетители до 30 ноември 2022 г.